

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De lamiis et phitonicis mulieribus

Molitoris, Ulrich

[Reutlingen], nicht vor 10. Jan. 1489

[urn:nbn:de:bsz:31-86531](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-86531)

Zb 77^x

AN 711 - AN 718

H. 11536.

H. 15541. b, Eichstätt. Mich. Pieper.

H. 6776.

c. 489-90.

H. 14516

H. 6072.

H. 4150.

H. 6611.

H. 11740.

Tractatus ad illustrissi

um principem dñm Sigismundū. archiducem austrie.
Scrie carinthie &c. de lanijs et phitonicis mulieribus per
Ulricum moitoris de constantia. studij papientis. decreto
rum doctorem et curie constantien. causarū patronū. ad ho
nozem eiusdem principis ac sub sue celsitudinis emendatio
ne scriptus

Epistola

Excellentissime pnceps

et dñe. dñe archidux colendissime. hūilis vlrice
molitoris de constantia doctor. tue celsitudinis se
seinobsequiū offert. Cū itaqz supioribz annis pestis quarū
dam laniarū et incantatricū. terras tue excellentie. inuasisse
diceret. Itaqz cum nonnullis tuo sub imperio mulieres dñi
iusmodi heresi suspecte caprefozent. apudqz torturam inter
rogate. varia responderent vñd tuis consulibz. varia. ea de
re inter se opinantibz yno quippe in illam. altero sempe in
aliam partem declinante tandē apud tuam clemētiā mei
memoria incidit. Itaqz pro insita tua auiditate. veritatem
cognoscendi. per tue dignationis cōsules demandatū suscep
pi. vt quid ego in ea re sentirem. id tua excellentie. sili officio
designare non omitterem. Uerum quāuis istuc laboriosū
et periculosū sit. laboriosū quidem mihi in alijs occupa
to. et victum querere curanti. Periculosū autem propter
inuidos et detractores: qui cuncta que nequeūt imitari nō
tñ cessant calumniari: et que ipi sua inertia experiri non pote
runt: venenoso dente veluti seteger hircus. lacerare nō omi
tunt. Quāuis insuper ista materia preclaros etiā doctores
in dubiū aduocauerit. At tñ dignum exstimaui quia p tua
excellētia corpusculi mei mēbra tuis obsequijs obrines. de
uincta eius etiā si que sunt animi vires possideas vt dum ex
terioris hominis pres sese ad tua deuocem obsequia. debilis
quoqz et rudis intellectus meus ad tue celsitudinis gl'iam

a ij

Monasterij Gengenbach

①

non dormitet **O**pus itaqz presens sub tua tuorumqz sapiē-
tissimorum consulum correctione: presertim clarissimi. vi-
ri cunradi sturzel vtriusqz iuris doctoris ac tue precellētie
maximi secretarij. cuius quippe correctioni hunc tractatuz
specialius submissi. **Q**uonia eundem priscis tempibus in-
preceptorum et magistri locum habui **E**loquentie etiam ele-
menta iurisqz sententias adhuc iuuenis supi. hodieqz sūge-
re desiderem. vt sic agressus sum. **E**tē cum apud priscos
oratores dyalogus plerumqz aliquid iocundioris delecta-
tionis afferri extimatum est. idcirco presenti in tractatu per
viam dyalogi imo trilogi procedere decreui: **V**erum quia
multa ea de re disputatione digna cum prouido et prestan-
ti viro **C**unrado scharz huius inclite ciuitatis mee constan-
tien. plurimum annoz pretore. et magistratum gerente viro
vtriqz spectatoz facundia florēte recessui. q̄ tanqz pretor hmoi
mltez pfessiones didicit **T**raqz ipm pntem dyalogū seu try-
logū sub tuo excellētissimo ipiusqz cunradi et meo nomib⁹
expedire arbitrat⁹ sum. idcirco sub benignitatis venia. ad
materiā accedēs **Q**uasdā q̄stiones p̄ clauū hui⁹ materie di-
scutiendas premisi

Capitula presentis tractatus

Primo vtrū ex facto laniaz et incātriciū ac cōopatōe de-
monū possint p̄uocari grādies et pruine ac pluuię lēsiōez tre-
Secdo vtrū lanie et incātrices possint ad iutorio dyaboli
hominibus et infantibus nocere ac morbos eisdem inferre
eosdemqz debilitare

Tercio vtrū possint hoīem etiam cōiugali instatu consti-
tutū ad coeundū inficere et im̄ potentem reddere

Quarto vtrum possint hoīm ymagines et facies corū in
alias formas immutare

Quinto vtrū incātrices et lante possint sup baculū vinctū
vl sup lupū seu aliud animal eḡrare et ad sui p̄uiniū ludum de
loco ad locum traduci vbi bibant et cōmedant ac m̄tuo se
cognoscant atqz delectentur

Sexto vtrum cum talibus ⁊ maleficijs mulieribus possit
dyabolus incubando in forma hominis cōmisceri
Septimo vtrum ex tali coitu sit possibile generari filios
Octo vtrum incantatrices et phitonice mulieres ad in-
torio de monū possint secreta scire et consilia principum re-
uelare. ac futuros euentus predicere
Nono vtrum iusto iudicio possint tales malefice ⁊ scelerate
mulieres comburi vel alijs supplicijs affici

Exorditur itaq; clementissimus
archidux Sigismundus austrie

Sigismundus Fidelis nobisq; dilecte doctor Ulri-
ce qm singulari fauore ob tua in nos merita te prosequimur
idcirco presenti de materia tecum pre ceteris disputare de-
creuimus **U**lricus Illustrissime princeps q;uis
gratum sit vt pro tua in me clementia me dignum inter di-
sputandum fore indicaueris attamen. ecce. adest. **Lunradus**
Scharz. pretor mee ciuitatis. vir vtiq; ingenio prestantis con-
uersationeq; argutus consodalis meus. placeat igitur eius
industriam hac de re prius experiri **S**igismundus
placet nam et eundem consilio maturū: conuersationeq; fa-
cetum noui **I**dcirco quia nobis sermo de laniarū et incanta-
tricum maleficijs habendus erit **I**taq; querendum primo
duri. Vtrum ex facto laniarum possint prouocari tonitrua
pluuie et grandines **Lunradus** Quāuis in huius-
modi difficultate que etiam doctissimos viros p̄ discussio-
ne terzeri solet. me inscium putem. iuxta verbum socratis. qui
solitus fuit dicere. se hoc solū scire. qd̄ nesciret attamen. ne
videar elementis principis monitis nō ad quiescere loquar
pauca vt initūdem mouendi maiora **S**igismundus
Dic igit **Lunradus** Apud p̄m tritum est sermo
ne prouerbiū. vt fama quā omēs famant. non omnino per-
datur. fama autem cōmunis est. q̄ ip̄e strige tonitrua ⁊ grā-
dines effecerint magnaq; damna segetibus ⁊ hominibus in-
a. iij.

*Conradus
Scharz p̄tor
Constantie*

*Socrati
dictum.*

proverbium

tulerint. **E**x confessione quoq; earū in tortura facta. se talia fecisse et modū faciendi tradidisse compertū est. **S**ig mundus. **A**t ego nude fame non intendo. facile enim. dic tum. sequitur vulgus. nec confessione torturali satiabor. cū metu tormentorū quis inducitur quādoq; ad pfitendū id quod in rerum natura non est. **U**erum ea que oculis non cōspeximus. auctoritate. tum vel concludenti ratione percipere desideramus. nam recta disputatio. auctoritate et ratioe concluditur. **U**lricus profecto experientia in decidēdis causis contemptibilis non est. cum experientia dicatur esse rerum mētra. vt dicitur in c. vbi pīclm delec. li. vi. vñ tritū est apud pplares puerbū expro crede ruberto **S**igmū. **A**d ostendēdum igitur q. lamie maleficeq; mulieres nihil sciant. me istuc mouet. videlicet. **N**am si talia iste male dicte mulieres scirent. et efficere possent. non esset opus pīcipibus. temporibus belli clientulos. militesq; conducere. q. interras hostium iruerent. agrosq; deuastarent. **I**ncendijs domos et villas concremarent. **U**erum satis esset. talem mulierem phitonīcam aduocare. eidemq; saluum. conductum addicere. et hortari quatenus super hostium terras tllis maledicta mulier grandines fulmina et tempestates pronocaret. ac vt sic hostiū terrā pīclitare moliretur. **E**tem quia videmus. q. ipse talia facere non possunt. etiam si vellent. ad faciendūq; etiam si a principibus. q. tamen absit. induceretur. vnde inferendum censeo. ipsas talia facere nō posse. **P**reterea ex fide habemus solū deū stellarū et elementorū cōgubernatores. qui legem pati sidera iubet. et qui iuxta **Boetii** in libro de cōsolatōe. perpetua mundum ratione gubernat. stabiliq; manens dans cuncta moueri. quomodo igit mulieres ante adiutorio demonum illū summū motore. q. certa ratione cuncta gubernat. in huiusmodi suo motu impedire et in alium motum dirigere possent. **C**unradus. **P**onderanda quidem est magni principis ratio. **S**ed nō minus ponderandū ē. illud. qd **E**xo. capi. vii. dicit. **N**āquā uis **M**oyles ante faciē pharaonis regis egipti multa signa

proserpina

*Boetius de
conso. philos.*

Exod. vii

et prodigia fecisset. nihilominus malefici talia similiter effe-
cerunt. qui incantationibus suis aquas in sanguinem ver-
runt. et ranas super terrā pduxerūt **E**cce igitur ex sacra scri-
ptura veteris testamenti clarere. q̄ malefici adiutorio de-
monum aquas turbauerunt. quia eas in sanguinem verterunt
et agros prediaqz ranis confuderūt **I**tem libro p̄mo **J**ob.
capi. p̄. legit. q̄ dyabolo pcurāte. ventus vehemens irruit a
regione deserti. et cōcussit quattuor angulos domus. q̄ cor-
ruens oppressit liberos **J**ob et mortui sunt. ecce q̄ dyabol⁹
ptate sua aerem puocauit. puerosqz opp̄ssit. dicit etiā eodez
libro dyabolū fulmina ignis prouocasse: **D**icit enim textus
Ignis dei cecidit de celo. et tactas ones puerosqz consump-
sit. **I**tem **J**ob. in apoca. ca. vii. ait. **P**ost hec vidi angelos sta-
tes super q̄ttuor angulos terre. tenentes quattuor ventos
terre. ne flaret sup terrā. neqz mare. neqz in vllā arborē: et vi-
di alterum angelū ascendente ab ortu solis hātem signū dei
vini. et clamauit voce magna. q̄ttuor angelis quibz datū est
nocere terre et mari dicens nolite nocere terre neqz mari. neqz
arboribz quousqz signem⁹ seruos dei in frontibz. **S**ig-
mund⁹ **D**octor q̄ sunt illi q̄ttuor angeli quibz **J**ohes ait
esse datū vt possint nocere terre. **U**lric⁹ **S**ūt dyabo-
li. **S**igmūd⁹ **A**ppellat⁹ dyabol⁹: angel⁹. **U**l-
ricus **I**ta. nā dyabol⁹ ibidē et etiā alibi sepi⁹ angel⁹ dī. qz
etiā missus a deo. vt ibi dīc glosa ordinaria. **S**igmun-
dus **F**orte **J**ohes hec in spū vidit. dās nobis sue visionis
exemplat. **L**unradus dignissime pnceps nō op⁹ est ex
emplis. dū res ante oculos facta erit. vt audisti a malefi-
cis corā pharaone. et a gestis **J**ob. **S**i igit hec facta fore legū-
tur. igit et iā fieri posse. q̄s dubitat. **U**lricus de illo
passu in fine ex post clarius loquamur

Job. r

Apo. vii

De nocuementis et mōzibz
hoibz et infantibz illatis

a iij

Sigmundus Quia de corruptione et turbatione elementorum nobis sermo est. non incompenter querē dum duximus Si etiam hominibus et maxime infantibus morbos inferre. et adiutorio demonum eisdem nocere possint. **Lunradus** Audiuī a plerisque mulieribus quomodo pueris in cunabulis iacētibus varie egritudines acciderunt. nunc quippe illi puero natus apparuit curuat⁹ nunc alteri oculus erutus. quodq; maledicte mulieres quādoq; comprehense asseruerunt in toruraq; cognouerūt ob inuidiam parentum se talia pueris auxilio demonum irrogasse. **Sigmundus** Audisti q; confessionib⁹ talibus per metum extortis nō saturabor. quid igitur aliud rationis seu auctoritatis in medium adducis? **Lunradus** Jam superius pro auctoritate in li. p. Job cognouimus q; dyabolus filios eiusdem. ventum pronocando oppressit. et mortui sunt. Digneris itaq; audire beatum Augustinum. xxi. li. de ciuitate dei ca. xviij. dum ait. Propterea q; scriptum est graue iugum filios Adam a die exitus de ventre matris eorum vsq; in diē sepulture: matrem omnium vsq; a deo impleri est necesse. vt ipsi paruuli per lauacrum regenerationis a originali peccati quo solum tenebantur vinculo iam soluti multa patientes nonnulli incursum spirituum malignorum paciantur. Ecce q; Augustinus sentit pueros incursum demonum pati. Item beatus Hieronimus ad paulam de dormitione bresille in epistola ait Quid cause est. vt sepe binoli et trinoli. ac vbera materna lactātes a demonio eorum puniuntur. Ecce igitur sacra scriptura et sanctorum patrum auctoritate ostensum esse dyabolum potestatem quandoq; habere corumpendi pueros et infantes eisdeq; nocendi. **Sigmundus** Locuti modo sumus de infantibus. quid igitur in senibus et adultis? **Lunradus** Multos vidimus senes claudicantes et contractos: qui asseruerunt ex maleficio illarum maledictarum ipis istuc evenisse. **Sigmund⁹** Quid autē sentit scriptura

Iob

Aug. xxi. li. de ciuitate dei. cap. xv.

Hiero. ad paulam.

*Petrus de Naha
libus de Vene
in catalogo
sanctorum lib.
9. fol. cxcii.*

Lunradus In legenda sanctorum **Simonis**
et **Jude** legitur. quō corā rege babilonie **sarochre** et **Arpha**
rat malefici fuerunt constituti. qui ipsius regis oratores et
rethores multos et claudos atq; cecos effecerunt. ac visuz et
gressum eisdem denuo reddiderunt. ecce apertum testimo
nium. q̄ malefici nocere possunt hominibus etiam senibus.
ac claudos et cecos facere et rursus eos dē sanare. **Sig**
mundus Dinanz oratores quibus huiusmodi male
ficia euenerunt pagani extiterunt. et in christum non credi
derunt. nec signo crucis muniti fuerunt. **Ulricus**
Prudenter loqueris o inclite princeps. quoniam in eadem
legenda cauitur. q̄ postquā dicti oratores et rethores in chri
stum crediderunt. et per apostolos signo crucis muniti fue
runt. dicti magi eisdem vltra nocere non poterant. quāquā
magi ipsi irritati iterato eisdem nocere attēta sūt. **Lun**
radus **Ac** ye quomodo igitur poterat dyabolus nocere
Job. qui eundem grauissimo vlcere percussit. adeoq; eundē
lesit. vt in fimo iacens vix suspirare potuerit. vt legitur in li
bro **Job** et tamen ipse **Job** erat vir sanctus in voluntate dei
vt testatur scriptura ambulans. Item in legenda sancti **An**
thonij legitur quomodo demones eundem valde grauiter
percusserunt. qui tamen vir sanctus et deo placidus fuit. ec
ce ergo ex his constare. demones super sanctos etiam viros
potestatem nocendi eisdem habuisse. **Si** igitur viros sanc
tos. turbare potuerunt. cur igitur et alijs de quorum. san
ctitate nobis non constat nocere non possent. **Sig**
mundus **Ex** his magis atq; magis hesitare incipio quid
igitur sentiendum sit audire desidero. **Ulricus**
Sine modo. prope finem quid sentiendum sit latius de hoc
et alijs loquamur. **Sigmundus** **Ex** priori dubio ori
tur aliud. Utrum possint hominem in cōiugali statu existi
tem inficere et ad coeundum impotētem reddere. **Lun**
radus **Vidimus** plures pulcros socios qui in coitu.
paucū aut nihil valuerūt. imo qui p̄prias vxores carnaliter

*Petrus de Naha
in catalog. 5.
lib. 2. fol. 30.*

303

cognoscere nō potuerunt asserentes eē maleficio hoc ip̄is cō-
rigisse. **Sigmundus** Multi multa loquuntur
Ulricus Profecto canones in hoc consentiunt. as-
serentes per maleficia fieri posse vt homo qui a natura frigi-
dus non est. ad coeūdum inhabilis reddatur. itaqz in decre-
tali sp̄alem titulum de frigidis et maleficiatis habemus.
vnde **Dysinarius** etiam papa. in c. **Si per sortitias**. xxxij.
q. p. ait. **Si per sortitias atqz maleficas artes occulto** Set
nunquā dei iniusto iudicio permittente. et dyabolo preparā-
te concubitus non sequitur. horrandi sunt. quibus ista ene-
niunt. vt corde contrito et spiritu humilitatis. deo et sacer-
dori de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant.
et c. Ecce dicit enim textus preparante dyabolo concubitus
non sequitur. Et quātis prodecisione hui⁹ dubij ad creden-
dum satis foret canon. quia canonum constitutōes ab omni-
bus debent approbari. vt dicitur in cap. p̄mo. de constitu-
tione. nihilominus tamen hoc idem astruunt doctores. Vnde bea-
tus **Thomas** in. iij. super sententijs distin. xxxij. ait. q. ex
maleficio potest quis esse impotens ad vnam. et non ad alia
Itaqz domin⁹ hostiensis in summa libro. iij. rubrica. xvij. d. fri-
gidus et maleficiatis dicit aliquando maleficiantur hemi-
nes ita q. redduntur per sortilegium impotentes omnibus
præterquā vni. Aliquando etiam maleficiatur adeo vt nō
posset cognoscere vxorem sed omnes alias. **Sigmundus**
Animum meum hec mouent quia mira sunt. nam
cum eoitus a natura nobis detur admirandū certe erit quo-
modo dyabolus cursum nature impedire nobis ignorantis-
bus possit. **Ulricus** Nam et ego **Ulricus** ad decem
et octo annos in curia constantiensi causarum fui patronus
aduocatus prout hodie sum. et huiusmodi causas frigidita-
tis et maleficij in practica plures habui. vbi mulieres accu-
sabant coram iudice maritos de impotentia coeundi.
Sigmundus Quid igitur decretū fuit in talibz

*Hijmarus
papa*

*Thomas de
Aquino*

Hostiensis

causis. ¶ **Ulricus** Decreuerunt iudices viros taliter
infectos medicis curie huiusmodi iuratis ostendere se de-
bere pro examine medicorum faciendo. ¶ **Sigmundus**
Quid inde. ¶ **Ulricus** Itaqz plures comperi p me-
dicos curie iuratos inspectos quos ipsi medici asseruerunt
natura non frigidos. sed sortilegio maleficiatos esse
¶ **Sigmundus** Et quid super huiusmodi medicorum
examine finaliter sententiatum exiit. ¶ **Ulricus**
Decreuerunt itaqz iudices partes ad triennium mutuocoha-
bitare debere opus carnis huiusmodi attentando. quodqz
largiores in ieiunijs et elemosinis forent vt deus qui insti-
tutor est matrimonij huiusmodi maleficium ab eis auferre
dignaretur. Verum quia de huiusmodi articulo opinionez
meam in fine cum precedētibus dubijs lacius declarare in-
tendo. Interim ad alia dubia te conuerrere si velis poteris
¶ **Sigmundus** Quarta enī uero fuit questio.

**Utrū possint facies hominū
in alias formas imutare &c.**

Vergilius

Ulricus Quid tibi dignissime princeps. videtur
Sigmundus **N**on non **U**lricus Quo hoc
asseris mortuo **S**igmundus **D**icitur enim in decre
to in ca. episcopi. xvi. q. v. ubi inquit textus. quisquis ergo
credit posse fieri. aliquam creaturam. aut in melius aut in de
terius inutari. aut transformari. posse in aliquam speciem aut
in aliquam similitudinem. nisi ab ipso creatore qui omnia fe
cit. et per quem omnia facta sunt. infidelis est. et pagano de
terior. hec textus **L**unradus **C**anoni namque aduersa
ri non intendo. **S**ed que apud historiographos me legisse
memini recitare cupio. **Q**uid igitur ad **U**irgilium dicitur
qui in bucolicis egloga octaua recenset quod dum **U**lixes in
is cum socijs a troya exulando: ad circe reginam declinasset
ipsa quoque circe hospites tales suscipiendo pocula malefica
eis deus ministrasset. itaque ipsi hospites postquam venenata po
cula bibissent. in animalium diuersarum specierum conuer
si sunt. hic namque in lupum. alter in aprium. alius vero in leo
nem **S**igmundus **F**abulam recitas. poete fin
perunt quibus non creditur **L**unradus **C**er
te poete reiiciendi non sunt. **N**am celi lactantius ait poe
tas historias scripsisse. **S**ed sub occulto figmento velasse:
Attamen hanc recitat **B**oetius doctor catholicus in libro
quarto de consolatione. et ait
Uela naritij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulcra qua residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus nouis
Lacta carmine pocula
Quos ut in varios modos
Uertit herbipotens manus
Hunc apri facies regit
Ille marmaricus leo

Dente crescit et vnguibus
Niclupus nuper additus
Flere dum parat ululat
Ille tigris vt indica
Recta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numen archadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitjs
Iam tamē mala remiges
Ore pocula traxerant
Iam lues cerealia
Blande pabula verterant
Et nihil manet integrū
Voce et corpe perditis
Sola mens stabilisq; semp
Montra que patitur gemit
Oleuem nimis manum
Nec potentia gramina
Membra que valeant. lici
Lorda vertere non valeant
Intus est hominū vigor
Arte conditus abdita
Dec venena potentius
Detrahunt hominē sibi
Dira que penitus meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere feriunt

Dec Boetius decurratis metris canit **S**igmundus
Tamet si preclaro stilo Boetius vlixis sociorumq; gesta re
citer. hesito tamen an vera sint. et si talia gesta vera fuerint.
Non mirum si istuc his hominibus accidit qui pagani fue
rant ydola venerantes. et statuas demonum adorantes.

unde dyabolus super homines tales maiorem potestatem
habuisse credimus. Cum autem nos deum celi adoremus
et in christu credimus per quem ab imperio dyaboli libe-
rati sumus. unde nobis talia contingere posse non existimo
Lunradus Insuper his simile factum audiui
mus. Narrat enim Appulleius. prout eum recitat Augu-
stinus eidem asini aures accidisse. ac accepto veneno huma-
no animo permanente se asinum factum fuisse. **Sig-**
mundus Dixi iam differentia esse inter ydola adoran-
tes et deum celi colentes. **Lunradus** Proceda-
mus igitur ad eos qui deum celi adorant. ut ostendamus
eisdem venefica arte talia pariter accidisse. **Sigmū-**
dus Procede igitur. **Lunradus** In hysto-
ria clementis recitatur quomodo facies faustiani qui pater
santi Clementis extitit. et cum beato Petro apostolo conuer-
sabatur per Simonem maleficum immutata fuerit. dicitur
enim in eadem historia qd cum impator Cornelium centu-
rionem misisset anthiochiam. ut illic magos et maleficos ca-
peret. faustinianus licentiam saluandi Apionem et Anu-
bionem a beato petro petijt. cum autem idem faustinianus
apud Simonem maleficum declinasset. Itaqz Simon anu-
biani et Appiani exposuit quomodo idē illa nocte Corne-
lium centurionem fugere vellent eo qm audisset eundem Corne-
lium impatoris ex precepto se comprehendere velle. unde ipse
Simon omnem furorem in faustinianū conuvertere propo-
suerit. Tantum inquit facite faustinianū cenare vobiscuz.
At ego ait quoddam interm vnguentum componam quo
cenatus faciem suam perungat et eo quoqz vultum meū ha-
bere videatur. Vos autem herbe cuiusdam succo faciem p-
ungimini prius ut non fallamini de imitatione vultus ei.
Volo enim ut comprehendatur ab his qui me querunt. et li-
ctum habeant filij eius qui me relicto confugerunt ad Pe-
trum. Itaqz facies faustiani fuit mutata. ut nemo eandē
pertrāqz petr⁹ cognosceret. ad modū qppe ut q faustianiū

intuebatur: estimabat **S**imonem magum videre **E**cce igitur q̄ per maleficas artes vir sanctus erat immutatus
Sigismundus forte pro tunc faustinianus cathedri-
minus fuit. nec dum baptisatus a petro. vel deus hoc ideo
permisit. vt dolus **S**imonis magi proficeret in gloriam pe-
tri: prout factum fuit. **L**unradus Quocunq; modo
permisum extiterit. attamen ex historia claret q̄ facies ei-
us p̄ maleficiū immutata fuit. **I**te in historia beati **P**etri re-
citatur qđ cum **S**imon magus antefaciem **N**eronis impe-
ratoris staret eius effigies subito mutabatur vt modo seni-
or modo adulescentior videbatur **I**n eadem quoq; historia
legitur. q̄ **S**imon magus hircum in speciem hominis scilicet
ipsius simonis mutauit. fertur enim **S**imonem **N**eroni
dixisse. vt scias optime imperator me filius dei esse. iube me
decollari. et tertia die resurgam **P**recepit ergo **N**ero carni-
fici. vt decollaret eum qui cum putaret **S**imonem decolla-
re. decollauit arietem **S**imon autem arietis membra recol-
ligens. fecit illa tribus diebus abscondit. tertia vero die ostē-
dit se **N**eroni dicens. fac sanguinem meum abstergi qui ef-
fusus est. quoniam ecce ego qui decollatus fueram. sicuti po-
misi tertia die resurrexi **N**ero vero his visis obstupuit. et eū
filium dei esse putauit. **S**igismundus bone doctor
quid tu affers in medium? **U**lricus **M**aiorum do-
ctorum testimonia in eam rem conducentia **D**icit enim bea-
tus **A**ugustinus in libro de spiritu et anima **H**umana opi-
nio dicit qđ quadam arte et potestate demonum homines
conuerſi possunt in lupos et iumenta. et portare queq; ne-
cessaria. postq; peracta opera iterum ad se redire. nec bestia-
lem mentem in eis fieri sed rationalem humanamq; seruare
Hoc intelligendum est qđ demones quidem naturam non
creant. **S**ed solum aliquid tale facere possunt vt videantur
ēē qđ non est **H**ec **A**ugustinus **E**cce ergo qđ **A**ugustinus cō-
ce lit qđ aliquid tale facere possunt. **S**igismundus
Sed subdit vt videantur esse qđ non est. **U**lricus

*Augustinus
de spiritu et an-
ima.*

De hoc lacus in solutione finali dicemus Insuper Augu/
stinus in libro: xvij. de ciuitate dei ait. de ludificationibus
demonum quid dicemus nisi de medio Babilonis esse fugi/
endum quanto enim in hec yma maiorem potestatem demo/
num videmus. tanto tenacius mediatori inherendum. per/
quem de ymis ad summa conscendimus Nam cum essemus
in italia audiebamus talia de quadam regione illarum par/
tium. vbi stabularias mulieres imbutas his artibus i caseo
dare solere dicebant quibus vellent. seu possent viatoribus
vnde in iumenta illico verterentur et necessaria queqz por/
tarent. postqz perfuncta opera ad se redirent. nec in eis vitaz
bestialem fieri Sed rationalem seruari hec Augustinus
Sigismundus Hic Augustinus loquitur de au/
dito alieno dicens se a quibusdam recitatoribus audiuisse
vnde dictum Augustini in hoc nihil concludit quia testis
de auditu alieno loquens non probat. Ultricus Sa/
pienter loqueris. attamen audiamus ppinquiora Vincen/
tius in speculo naturali libro tercio cap. cix. refert cuius ver/
ba hec. refert guilhelmus malmesberiensis monachus in hi/
storia sua. q tempore Petri damiani fuerunt due vetule in
strata publica quas Augustinus appellat stabularias. id e/
transeuntes ad hospicia pro mercede suscipientes Nam sta/
bularium proprie hospitium venale et publicu dicitur. hec
vno comorantes tugurio vno quoqz imbuta maleficio. ho/
spites si quando superueniebat solus in equum vel suum vl/
asinum mutabant. et mercatoribus vendentes precium ha/
bebant Quadam die iuuenē histrionicis gestibus victum ex/
igentem hospitio susceperunt. susceptumqz asinum fecerūt.
multum inde lucrantes per asinum scilicet qui miraculo ge/
stium destinabat transeuntes Nam quocunqz modo anus
loquelam multum inde questum confluauerant vetule Au/
diens hoc vicinus diues. asinum emit magno precio Dicitū
quoqz est ei ab illis vetulis vt custodirent eum. ne in aquam

intraret. seruatusq; asinus diu ab aqua. tandem in cautiorē
nactus custodiam in lacum proximum se piecit et ibi se diu
volutans asinam figuram perdidit. propriamq; recepit.
Lunq; custos eius scissitaretur ab eodem obuiō. si asinum
vidisset. ille se esse dixit famulus ad dominum retulit domi
nus apostolicum leonem virum seculo sanctissimum Conui
cte anus idem fatentur Dubitantem papam confirmaui. pe
trus Damianus vir eruditissimus. producto exemplo de Si
mone mago qui faustianum videri fecit in figura Simonis
Ecce ergo q; Petrus Damianus vir et doctor magne aucto
ritatis apud papam conclusit hoc fieri potuisse. Sig
mundus Tantis historijs et auctoritatibus me impellis
vt nesciam quorsum tandem me vertam. Ulricus
In fine latius sequamur de hoc

Utrum pficiantur ad conuincta
sup baculū vel lupū equitando.

 Sigmundus Alterius quero: vtrum super baculū
pinguedine quadam vinctū. aut super lupum vel aliud ani-
mal possint tales mulieres maledicte equitare Et an dyabo-
lus possit eas deferre de loco ad locum vt bibant et conui-
uia celebrent. seqz mutuo cognoscant atqz delectentur

 Ulricus Audienda est tua opinio benigne arche

 Sigmundus Nominus q dyabolus spiritus
est incorporealis qui non habet manus neqz pedes. nec etiaz
alas. qui etiam non cōmensuratur loco. quomodo igitur ho-
minem qui corporeus est portare possit? Lunradus
forte spiritus ingrediuntur aliqua corpora et assumūt sibi
talita ad opus illud qd facere volunt apta. atqz tunc in illis
corporibus efficiunt id quod volunt. Nam in sacra scriptu-
ra legimus Daniel. vltimo. q angelus domini apprehēdit
Abacuck in vertice eius et portauit eum in capillo capitis
sui. et posuit eum in babilonem Ecce quāuis angeli spiritus
sunt. et non habeant manus neqz pedes. tamē concludendū
est q angelus corpus assumpserit quo Abacuck capillis te-
nere et portare potuit Sic actū aploz. viij. legitur. q spi-
ritus domini rapuit philippum. et inuentus est in azoto.

 Sigmundus Hoc in spiritibz et angelis bonis pos-
set concedi in quibus maior est potestas Ulricus lo-
quamur ergo de malis et sic de dyabolo Nam in legenda san-
cti Jacobi legitur q dyabolus hermoginem constrinxit et li-
gatis manibus et pedibus eundem ad sanctum Jacobū de-
tulit Lunradus Referam autem ego q temporibz
nostris quibus adhuc iuuenes et mutuo in scientijs huma-
nitatis constudētes fuimus accidit. ante enim lapsum mul-
torz annoz vidi ego in iudicio prouinciali ciuitatis Constan-
tensis duos mutuo ligantes vbi accusator in forma iuris
seni scribēs ptra quendā rusticū quē maleficū asseruit actōz
proposuit. qd idē rusticus sup lupū quendā eqtrās obuiam
accusatori venerit. quo obuiate ipse accusator sbito ptractē
mēbrz lāquidz factz fuerit. itaqz rogāte eo maleficū vt scitaret

ibi restitueret annuerit maleficus qui abiens rem aliquan-
tulum temporis tacitus continuit. Verum quia idem rusti-
cus etiam alijs suo maleficio damna intulisse dicebatur. vñ
tandem accusator eundem publice in figura iudicii accusa-
uit Sigmundus. Quid ad huiusmodi accusationem ru-
sticus rñdit. Lunrad⁹ negavit ille. Sigmūd⁹
ad torturā fuit ne positus. Lunrad⁹. Nō Sigmū-
dus. Quomodo igitur convinci potuit. Lunrad⁹ p-
testes Sigmundus. Quid de posuerit testes. Lun-
radus. Ip̄m talia facere sciuisse. Sigmūd⁹. Scire
nanq; reprehendi non potest cum iuxta Arrestorilē omēs ho-
mines naturaliter scire desiderāt. Lunrad⁹. Subiun-
xerunt nanq; testes eundem rusticum non solum talia face-
re sciuisse. sed etiā fecisse. Sigmūd⁹. Quā nanq; cau-
sam dicti allegarunt testes Lunradus. Asseruerunt per
eorundem iuramenta publice prescirta qđ ip̄e rusticus male-
ficus etiam ip̄os testes in corpore et rebus damnicauerit.
Sigmundus. Datus ne fuerat ip̄i accusato orator ad de-
fendendū. Ulric⁹. At ego tali iudicio affui ⁊ illō cuz
gravitate et maturitate fieri vidi. ip̄as etiam pres duos ma-
gne eloquentie viros prelocutores habuisse memini. Sig-
mundus. Qui nanq; hī fuerūt. Ulric⁹. Lunradū
quondam schatz p̄rem nostri condisputantes. ac Ulricum
quondam blarer nostre civitatis pretores. viros rememora-
tione dignos pro oratoribus habuerunt. Sigmūdus.
Non illos et prudentes censui. Lunradus. Ordina-
rio itaq; iudicio ex dictis testium ipsum accusatum conui-
ctum condemnari condēnatūq; concremari vidi. Sig-
mundus. Questio istec aliam etiam particulam cōtinet vñ
delicet. qđ huiusmodi mulieres quādoq; conveniant. mutuo
q; confabulentur. et bibant et se invicē agnoscāt. Lun-
radus. Sic fieri solere vulgus clamat. ip̄se q; mulieres ta-
lia confitentur. et propinqua iudicia confessionis assignant.
Sigmundus. Nōne ait canon in capl. episcopi. xxvi:

q. v. vbi textus. Illud etiam non omittendum est q̄ quebaz
mulieres scelerate retro post sathanam conuerse demonum
illusionibus. et fantasmatibus seducte credunt se et profitē/
tur cum dyana nocturnis horis dea paganorum. et cum he/
rodiade. et innumera multitudine mulierum equitare sup/
quasdam bestias et multa terrarum spacia intempeste noci/
silio pertransire eius illusionibus obedire. veluti domine
et certis noctibus ad eius seruitium euocari Sed vrinam he/
sole in perfidia p̄sissent et non multas secum ad infidelita/
tis interitum prouocassent. Nam innumera multitudo hac fal/
sa opinione decepta vera hec esse credit. et credendo a recta
fide devia et errore paganorum inuoluitur. ¶ Cunradus
Si itaqz iuxta verba canonis opinione decipiuntur. vnde
igitur prouenit. q̄ ipse mulieres et alijs ciuitatibus homi/
nes nescunt. quos etiam conuiuiis interfuisse asserunt et in/
dicia cognitionis sue ostendunt. quos tamen prius nunquā
viderunt: neqz in huiusmodi ciuitatibus cum talibus prius
conuersate fuerunt. ¶ Ulricus Hanc instantiam et si vr/
geri videatur tū prope finem huius tractatus exemplo san/
cti Germani soluemus. ¶ Sigmundus Querendum
insuper fore existimo

Utrū dyabolus in forma hoīs
apparere et cū hīdī maledictis
mulierib⁹ incubādo possit p̄misceri
b. iij

 Lunradus Nemo dubitat quin Dyabolus in forma hominis apparere possit. Nam in legenda sancti Martini legitur. q̄ cum Martinus mediolanū preterisset. Dyabolus in humana specie sibi obuius fuit Sic in legenda sancti Anthonij legitur q̄ dyabolus in specie pueri nigri prostratus apparuit Item in legenda sancti Eulogij legitur q̄ Dyabolus in specie pulcre mulieris eundem apud fabricaz suam alloquebatur De Salvatore quoq; nostro. Marhei quarto legitur. q̄ assumpsit eum dyabolus. et statuit eū super pinaculum templi. ꝛc. Unde in hanc partem assentior. q̄ dyabolus in specie humana possit cum hominibus apparere. et cum eis conuersari. Legitur enim q̄ Plato demone domestico quasi famulo vsus sit. **Sigmundus** Sed quid de alia parte questionis an demones possint cum talibus mulieribus dormire et coire cum eisdem. **Lunradus** Hoc namq; mulieres confitentur. q̄ incubo commisceantur. et quasi ab amatoribus tracentur. **Sigmundus** Vana mulierum opinio multa garzular: que vera fore putat. **Lunradus** Profecto quando q̄ perseverant in huiusmodi eorum confessione. etiam cum ad mortem ducuntur: et nihil aliud vident q̄ moriundum esse. Uerum tamen audiamus gesta aliorum magis auctoris fabilia Legitur enim hystoria sancti Bernardi q̄ quidā demon siue incubus pluribus annis cum quadā muliere dormiuit. etiam marito mulieris in eodem lecto condormiente attamen hoc nephas ignorante Itaq; tandem mulier penitentia ducta volens deinceps licentare et expellere incubum: verum non potuit Unde beato Bernardo conquerens qui ipsum demonem ardentibus candelis excommunicauit. Ac ut sic eundem a dicta muliere effugit. Item beatus Augustinus in quindecimo libro de ciuitate dei ait. creberri-
ma fama est. multiq; experti sunt. vel ab illis qui expertos se audisse affirmant. siluanos atq; faunos quos vulgo incubos vocat improbos sepe mulieribus extitisse. ꝛ earz appetisse

et peregrisse concubitus Item in historijs arcturi regis brit/ tanie sepius leguntur huiusmodi accidisse. Sigmundus Quid igitur responderetur ad auctoritatem Cassiani qui ait: Nullo ergo modo credendum est spirituales natu/ ras cum feminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquan/ do posset fieri: quomodo nunc vel nunquam vel raro videre/ mus aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absq; viri/ li semine nasci, cum presertim constet eas libidinum sordi/ bus ad modum delectari. quas procul dubio. per semetip/ sas potius qm hominibus exercere mallerent Si illò vllò mo/ do effici posset. Nec ille. Ulricus Nec auctori/ tas inducit nos ad aliam questionem: an videlicet ex coitu demonum cum mulieribus patrato possint nasci puer

An ex coitu demonū cum
mulieribus patrato pos/
sint nasci puer.

 Cunradus Tricū est sermone prouerbiū ex hu/ iusmodi concubito filios natos esse. quos vulgus abiectos nominat. qui etiam alamanico ydeomate Wechselfalg ap/ pellantur: vnde fabulatur a quadam Melesina incuba. que cuiusdam comiti adhesisse dicitur. pluresq; filios ex ea natos fuisse At vnumquēq; huiusmodi filiozū aliquid prodigiū in membris habuisse Illum nanq; tres oculos. alium den/ tes aprinos contraxisse fama ē. Sigmundus Fabula hec ab incerto auctore orta fidem non facit Cunradus Apud vincentium in libro historiali. xxi. li. ca. xxx. narratur qd wortigernus rex consilio inito cum sapientibus quid age/ re deberet ad suū tutamen. consilio autem capto iussit conue/ niri artifices. vt ei turrim fortissimam construerent Sed cū opa eoz tellus absorberet. suūsum ē regi vt hominē sine p̄re/ q̄reret et ei⁹ sanguine lapides ⁊ cemetū aspgi p̄cipet q̄i h̄ fecō cemetū stare potuisset. inuēt⁹ igit a dolesces cui nomen erat

merlinus. qui cū mīre sua adducitur corā rege. que professā
est de spīritu in specie hominis illum concepisse Merlinus
autem multa obscura reuelauit. multa predixit futura Ape
ruit enim sub fundamentō esse lacum. sub lacu duos latere
dracones. quorum vnus rubens populum britonum. alter
vero albus. saxonū designaret. et quis in conflictu suo altez
vinceret predixit. et Aureliū Ambrosiū denictō Den
gisto et cōbusto wortigerno regnaturum Ex illa enim histo
ria habes Merlinū ex incubo dyabolum genitum. Item
et de illo Merlino beatus Augustinus et ceteri doctores
faciunt mentionem. **Sigmund⁹** Quid igit sentitū
de Merlino doctores. **Ulric⁹** prope finē tractatus
latius explicabitur nunc d̄ illa particula incuboz amplius
progređiamur Glosa ordinaria super sexto capitulo Gen:
p̄mo libro. vbi textus ait. gigantes autē erant sup̄ terram in
diebus illis. postquā enim ingressi sunt filij dei ad filias ho
minum. illeq; genuerunt isti sunt potentes a seculo et virifa
mosi. hec textus. Glosa autem desuper dicit. Non est incre
dibile ab hominibus non ab angelis vel quibusdam demoni
bus. qui mulieribus sunt improbi eiusmodi homines eē pro
creatos. quia post diluuiū corpora non solum viroz sed
et mulierum incredibili magnitudine cretiterunt. hec glosa.
Sigmund⁹ Mirabil hec foret glosa Si dyabol⁹ pos
set procreare pueros. **Ulricus** Iosephus iudeoz no
bilis princeps vir vtriq; multarū rerum disertus. quē etiā
Hieronimus laudibus effert hoc idem super illum passū
scribens asserit illos ex concubitu spūm incuboz cū mulierib⁹
parrato natos fuisse. **Eunrad⁹** Adducā etem p̄p̄tū
quiores historias Sanfridus antiochiodorus scribit prout
enndem Vincentius in naturali libro tercio recitat. dicens
quomodo quidam decanus sacerdotum cum sorore ducis
Burgundie regi cecilie rogerio desponsata aliquamdiu re
gnum est inhabitans ibi certissime comparit. qđ narzabat
iuuenis quidam strenuus. et natandi arte pītus circa cre

pusculum noctis lucente luna in mari balneans mulierem
post se natantem per crines apprehendit. tanquā vnum ex so-
cis qui eum vellet mergere. eamq3 alloquens nullum ver-
bum extorquere potuit. opertamq3 pallio in domū eam di-
xit. et tandem in vxorem solenniter accepit Incepatus ali-
quando a socio quodam q3 fantasina accepisset. expauescens
eripuit gladium. minatus est in conspectu eiusdem mulieris
filium quem ex ea susceperat interfectorum nisi illa loquere-
tur et diceret vnde esset. Que ve inquit tibi misero vtilem p-
dis vxorem. dum me cogis effari Tecum essent et tibi bene-
for. et si iunctū mibi silentiū tenere permisisses Nunc autē
deinceps me non videbis et mox euauit. Puer autem cre-
uit. et marinum balneum frequentare cepit. Tandem vna
dierum fantastica illa mulier coram multis eundem puerū
in eisdem fluctibus occurrentem rapuit quem si verus fuisset
mare ad litus expellere debuisset. hec ille. Sigmundus
fuit igitur talis puer verus vel fantastice? Lunradus
Ex historia deprehenditur. q3 talis puer comedit bi-
bit ambulabat. et multis annis educatus fuit. Ulricus
pro quo Nerlinus et hic puer habitus fuerint ppe finē enu-
damus. nūc interim ad alias huiusce rei historias pergamus
Sigmundus pergelgitur. Lunradus Deli-
mandus quarto libro quē Vincentius refert pariter narrat
cuius verba hec sunt. in coloniensi dyocesi famosum et ima-
ne pallatium remi fluminis supeminet. q3 iuuamen nuncupa-
tur. vbi pluribus olim congregatis principibus improui-
so aduenit nauicula. qm tollo alligatam cignus trahebat ar-
gentea cathena Exinde miles nouus et incognitus omnib3
exiit Et cignus nauem reduxit Miles postea vxorem du-
xit et liberos procreauit Tandem in eodem pallatio residēs
et cignum inspicieus aduentantem cum eadem nauicula et
cathena statim in nauem se recepit et vltius non com-
paruit. pgenies aut eius vsq3 hodie perseuerat. hec hemliā
dus Sigmundus Quāquā hmoi historiarum autores

graues sint. graue tamen non minus est credere talia facta
fuisse et si facta. quomodo talia intelligenda veniant. Etenim
quia dicis te in fine huiusmodi dubia pro tua capacitate re/
soluere quantum possis velle. ideo ad vltiorem questionē
progredior. Videlicet. vtrum Strige et malefice possint fu/
tura predicere et secreta principū cōsilia reuelare. Lun/
radus. Audimus q. Merlinus multa futura predixit q.
etiam facta sunt prout ex hystorijs deprehendimus. Item
nonne Balaam vt testatur scriptura ariolus fuit. et tamen
multa futura predixit. Item nonne dyabolus in specie Sa/
muelis ad prouocationem phitonice mulieris predixit saul
et omnem eius familiam in bello casurum qd factum fuit ut
dicitur Regum primo. cecidit enim Saul et Ionathas fili/
us eius et familia sua in bello et mortui sunt. Sigmū/
dus. Nonne futurozū cognitor solus est deus secretorū
qz inspector qui est prima causa et primus motor omnium.
 Ulricus. Est nanqz. sed nihilominus tamen dyabo/
lus futura predicere potest. Videm⁹ enim q. medici ⁊ astro/
logi ⁊ alij sapientem homines sepe futura prenosticant.
 Sigmundus. Quāuis futura predicunt. tamen nō
est necesse. vt ita eueniant. vnde necessario futura predice/
do non concludunt. Ulricus. Recte argūis colendis
sime domie princeps qz oia sunt in potestate dei cui⁹ nemo
est consiliarius nisi ipse sibi. Sigismundus. Velle
enim scire quomodo dyabolus futura predicere pōt. Ulri/
cus. Audi verba beati Augustini in decreto posita: in ca/
pitulo. Sciendum. xxxvi. q. iij. vbi textus. Sciendum est
hanc esse naturam demonū vt aerij corporis sensus terrene/
rum corporū sensum facile precedant celeritate. et propter
aerij corporis superiozem mobilitatez. non solū curius quo/
rumlibet hominū vel ferarum. verum etiam volatus auiz
incomparabiliter vincunt. quibus duabus rebus quantum
ad aerium corpus attinet predici. hoc est acrimonia sensus
et celeritate motus. multa ante cogitata pronunciant. q. ho/
mines pro sensu terzeni tarditate mirentur. Accessit et de

monibus per tam longum tempus. quo eorum vita proten/
ditur rerum longe maior experientia. quā potest hominibus
propter breuitatem vite peruenire. per has efficacias. quas
aer q̄ corporis natura sortita est. non solum multa futura p̄/
dicunt demones verum etiam multa faciunt. que qm̄ homi/
nes dicere aut facere non possunt: eos dignos quibus serui/
ant. et quibus honores diuinos deferant arbitrantur. insti/
gare maxime vico curiositatis ppter amorem felicitatis fal/
se atq; terrene. et excellentie temporalis Nunc quia de diui/
natione demonum questio est. Primum sciendum est illos
ea plerumq; prenunciare que ipsi facturi sunt Accipiūt em̄
sepe potestatem et morbos immittere et ipsum aerem viciā/
do morbidum reddere et peruersis et amatoribus terrenorū
cōmodorum malefacta suadere de quorum moribus certi
sunt. qđ eis talia suadentibus consensuri sunt Suadentibz
miris et inuisibilibus modis. per illam subtilitatem corpora
hominum non sentientium penetrando. et se cogitationibus
eorum per quedam ymaginaria iussa miscendo. siue vigilan/
tium siue dormientium Aliquādo autē non nunquā ipi faci/
unt Sed que naturalibus signis futura prenoscunt. que in
hoim sensū venire non possunt ante predicunt. neq; enim qz
preuidet medicus: qđ preuidere nescit. huius artis ignar⁹.
Ideo tñ diuinus habendus est. Quid autē mirum Si quē
admodū ille corpis humani perturbata vel mortificata tem/
perie seu bonas seu malas futuras p̄uidet valitudines. Sic
demones in aeris affectione sibi notas. nobis ignotas futu/
ras preuident tempestates Aliquādo etiam hominum dis/
positiones non solum voce prolatas. verū etiam cogitatioe
cum signis quedam ex animo exprimuntur. in corpore tota
facilitate predicūt atq; hinc etiam multa futura p̄nunciat
alijs vici; mira q̄ ista disposita ignorarūt Nec Augustinus
Sigmund⁹ Est igitur ipis credendū Ulric⁹
prorsus nō Sigmund⁹ Quare Ulric⁹ qm̄ ipi etiā
demōes qñz fallūt et hoies fallūt et scipiūt Sigmū
dus Da exēplū vbi fallūt Ulric⁹ Legit in leaēda

sanctorum Simonis et Jude. quod cum Wardach princeps regis babiloniorum aduersus regem indorum bello decertare vellet. magos et Ariolos consuluit. ut super euentu belli. responsa ab ydolis et demonibus reciperet. ac demones responderunt et predixerunt grande bellum futurum fore. et ex utraque parte interfici preliantes. Postquam itaque Wardach hec audiuit in tristitiam incidit. Apostolis autem Simonis et Jude in risum excitatis. ait dux me timor inuasit: vos autem ridetis. Dicunt apostoli cesset timor tuus: nobiscum pax intrauit istam prouintiam. hodie intermitte profectionem. et cras hora tertia venient. quos premisisti cum legatis indorum qui pace vestre ad quascunque conditiones gratanter consentientes pactum firmissimum stabiliunt. Simili modo arioli riserunt dicentes duci. Noli de me hominibus illis credere mendacibus aduenis et ignotis qui ideo aliqua loquuntur ne exploratores teneantur. Isti dii qui nunquam fallunt. dederunt tibi responsum. ut cautus et sollicitus sis: quid multa crastino die venerunt nuntii qui missi fuerant et nunciauereunt ira esse prout apostoli dixerunt: Ecce quod demones falsi extiterunt. et mendacia predixerunt. et percul dubio ipsi demones. si potuissent. et sciuisent libenter vera responsa dedissent. cum illud mendacium eisdem demonibus in preiudicium retendit. Sed quia futura ignorabant. ideo seipsos sefellereunt: Sic itaque habes quod etiam ipsi demones se falluntur. Sed istud notandum est. quod cum ipsi demones dubitant de euentu eorum que predicunt. quid igitur faciunt cum dubitant. ait Augustinus in dicto capitulo sciendum. Sed ne inquit apud cultores suos pondus auctoritatis amittant. id agunt ut interpretibus suis signorum suorum coniectatoribus culpa tribuatur. quando ipsi decepti fuerint vel mentiri. Hec Augustinus. Sigmundus Pone exemplum. Ulricus Legitur de quodam principe qui aduersus romanos pugnare volens deos suos. id est demones et ariolos super victoria consuluit qui euentum belli ignorantes ut tamen aliquid runderet ne futura ignorare arbitrarerentur.

dixerunt romanos te vincere certum habere. potest autem ac-
cusari ut ille te varijs modis costruatur. ita ut si ipse dux roma-
nos viciisset consonum responsioni fuisse. Si vero a romanis
victus fuisset responsioni imputari demonibus non potuisset.
Unde igitur ambigua obscuritate responsa solent dare.
Item sepe etiam pro sua eorum voluntate fallunt. et menda-
cia dicunt. quoniam pleni sunt invidia. et gaudent dum ho-
mines in errorem mittunt. et decipiunt. Unde periculosum
est eisdem credere. quoniam nescit homo. quando ipsi fallun-
tur. vel fallere pro eorum consuetudine nos volunt. Sic ita-
que clementissime princeps habes quando ipsi secreta scire et
futura predicere possunt. Et quod fides in eorum dictis po-
nenda non est. quia in eis non est veritas. Sigmundus
Satis iam satis dubiorum nostrorum occasione vos hinc
inde allegantes audimus. nunc nostri propositi mens fi-
nem determinationis appetit. quid igitur tu sentias placeat
ut detegas. Ulricus Que igitur dubia resolui cupis

An possint pronocare demo-
nes grandines et tonitrua

c l

Sigmundus Utrum igitur demones et homines ministerio demonum possint turbare aerem prouocare grā, dines nocere terre atq; hominibus morbosq; inferre. et seu hominem sterilem facere. **Ulricus** Dico q non possunt. nisi quādo. et quibus. ac in quantum. a deo ex causa maiestatem suam monente eisdem conceditur. **Sigmundus** Super quo fundas hanc conclusionē. **Ulricus** Super prius deductis: Insuper Johānes damascenus. li. ij. ait. non habent demones virtutes aduersus aliquem nisi a deo dispensante concedatur. sicut in Job. et in porcis. permissione vero dei facta. et fortitudinem habent. et transmutantur. et transfigurantur in quācunq; volunt figuram suam ymaginem id est fantasiam: Item Gregorius in Dialogo. libro. iij. ait. absq; omnipotentis dei concessione nullā habet potestatem contra hominem malignus spiritus. qui etiā in porcos transire non potuit. nisi permissus. **Sigmundus** Quid est hoc dicere in porcos transire non potuit. **Ulricus** In euangelio legitur q cum christus demoniacum curasset. et multas legiones demonum ab eo eiecisset petierunt demones licentiam a domino vt porcos ingredi possent. qua data intrauerunt porcos et in mare truxerunt. etc. Ecce q demones non audebant porcos intrare. et eos molestare. nisi prius a deo obtenta licentia. **Sigmundus** Ego nosco itaq; qd cum eisdem a deo permissum fuerit. q ex tunc nocere possunt. **Ulricus** Recte cognoscis. vnde ait Hieronimus super psalmum. xxxiij. Itaq; de quibusdam in psalmo dicitur. fiat angelus domini. persequens eos. id est dyabolus. seu spiritus malus. quia dominus creauit illū et in sua habet potestate. Ecce ex hoc habes q sepe deus concedit dyabolo vt persequatur homines. Item beatus Augustinus de diuinatione demonum. ait. accipiunt autem sepe potestatem. et morbos immittere et aerem viciando morbidum reddere. et peruersis malefa-

eta suadere Nam beatus Augustinus in libro de trinitate
ij. ait: Ex ineffabili autem dei potentatu fit qd possent ma-
li angeli. si pmitterent. ideo vero non possunt. quia non per-
mittuntur. Sigmundus cum autem demonibus ta-
lia facere a deo permittitur. possunt ne tunc pro eorum libe-
to facere. quantum volunt. Ulricus Non. nisi tan-
tum. quantum eis facere permittitur: et ideo Augustinus
eodem loco in libro tercio de trinitate ait. ideo non possunt.
quia non permittuntur Subiungit etiam dicens. neqz em
alia occurrit ratio: cur magi non potuerunt facere ciniphes.
qui ranas serpentesqz fecerunt nisi quia maior aderat probi-
bentis dei dominatio. per spiritum sanctum. qd etiam magi
confessi sunt dicentes. digitus dei est hic zc. prout Ero. ca-
pitulo. vij. dicitur. Unde Johannes Chrysostomus super
Matheum libro primo ait. homines autem non quantum
vult temptat dyabolus. quoniam quantum ad se nunquaz
cessaret a temptatione. neqz enim habet alium actum. non
enim manducat. nec dormit. nec aliud operatur. nisi vt ten-
tet: fallat. et subvertat. hic cibus illius est. Ecce ergo qd Jo-
hannes Chrysostomus dicit non quantum vult zc. temptat zc.
Unde in libro. ij. sententiarum. distin. vij. Petrus Lombar-
dus ait: Demonum autem scientia ac virtute exercentur et
am artes magice quibus tamen tam potestas qm scientia
a deo data est. vel ad fallendum fallaces sicut egyptios. z et
am in ipsos magos data est. vt eorundem spirituum opera-
tione viderentur admirandi. a quibus erant damad. vel
ad monendum fideles. ne tale quid facere pro magno desi-
derent. vel ad exercendum seu probandum iustorum paci-
entiam. Nec putandum est demonibus hanc rerum visibili-
um materiam ad nutum seruire. sed deo potius. a quo hec pote-
stas datur. Sigmundus Nunc si possibile foret de-
ducere. cuperem scire quando deus gloriosus demonibus
concedat et permittat nocere terre et hominibus. ac subuer-
tere aerem et aquas zc. Ulricus Grauis e hec
c ij

questio quis enim nouit dei voluntate. unde clamauit apo-
stolus Paulus ad romanos. xi. D. altitudo diuinarum sa-
pientie et scientie dei. qm incomprehensibilia sunt iudicia
dei et inuestigabiles vie eius. quis enim cognouit sensus do-
mini. aut quis consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit il-
li et retribueretur ei. ¶ Sigmundus Et si arcana cun-
ta dei inuestigare non liceat. loquamur tamen quantum no-
bis ab alto de gratia conceditur. ¶ Ulricus Dico
itaqz. q sepe numero aeris perturbationem tempestates sa-
nitrua et alia absqz ministerio demonum posse fieri. ex dispo-
sitione naturali planetarumqz motu. diuina bonitate astrarum
cursus suos agere permittente. et de illis causis satis philo-
sophi tractant. prout Aristotiles in libris meteororum scri-
bit. ¶ Sigmundus De hoc non est dubium: quin na-
turali motu talia fieri possint Sed questio est quando dy-
bolo concedatur hec faciendi potestas. ¶ Ulricus
Misericordissimus dominus deus qui singula sua pñssi-
sima prouidentia ob utilitatem hominum disponit. quando-
qz talia permittit. in penam correctionis peccatorum. quā-
doqz in tentationem augmentandorum meritorum. quādo-
qz in prodigium future gratiarum actionis. ¶ Sigmū-
dus Quomodo igit deus peccata in hoc punit. ¶ Ul-
ricus Quandoqz scienter. qñqz ignoranter. ¶ Sig-
mundus Quomodo scienter. ¶ Ulricus Ut cum
homines puniuntur manifeste. scienter aspiciūt propter de-
licta se punitos fuisse. Sic cognouerunt homines in Sodo-
me et Homorre subuersione. se ob peccata eorum punitos
fuisse Sic etia cum cunctis videntibus Abyron et Daran
terza absorbuīt. ¶ Sigmundus Sed quomodo
ignoranter. ¶ Ulricus Sic punctus respicit presen-
tem materiam. ignoranter itaqz. quandoqz deus punit pec-
catum per angelum: quandoqz per hominem. quandoqz p
dyabolum. ¶ Sigmundus prebe ubi per ange-
lum correperit. ¶ Ulricus Dicitur enim Iste. xxxvii.

cum Sennacherib venisset ad obsidendum hierusalem egres-
sus est angelus domini et percussit in castris centum et octua-
ginta quinque milia virorum. ecce itaque quod deus per angelum
suum puniuit superbiam assiriorum tot milia eorumdem oc-
cidendo Sic etiam duriciam pharaonis et egiptiorum pu-
niuit per angelum omnia primogenita egipti interficiendo.

Sigmundus Quomodo autem punit per homines
Ulricus Exempla plura habes in capitulo remittitur.

xxiiij. q. v. in ver. hinc notandum etc. Itaque populus hebreo-
rum per Nabuchodonosor. Item per Antiochum. Item
per Titum et vespasianum punitus est etc. Dicit enim ibi
textus Assur id est Sennacherib. erat virga furoris domini.
quia per eum innumeras gentes diuina iusticia flagellare dis-
posuit Sic attila rex hyemorum flagellum dei sese nominauit
Item subiungit textus. ipse vero Assur non cognouit quia
in superbiam elatus victoriam quam assecutus fuerat. non
diuine potentie. sed suis viribus attribuit. Unde contra eius
superbiam loquitur dominus. nunquid gloriabitur ser-
ra contra eum qui secatur. aut exaltabitur securis contra eum
qui cedit in ea. Hec textus in ca. dicto capitulo remittitur.

xxiiij. q. v. **Sigmundus** Nunc ad terciam speciem. scilicet
licet quomodo per dyabolum punit **Ulricus** Et
hec ad materiam facit. Audiuiimus enim supra in psalmo
supra prophetam dicentem. fiat angelus domini id est dy-
abolus persequens eos etc. cum alijs enumeratis auctoritati-
bus. et ita affligitur quandoque peccator in corpore. quando
que in rebus. in corpore videmus torqueri energuminos de-
moniacos et obsessos. Sic etiam videmus propter peccata
multas infirmitates homines contrahere Et ideo dicit tex-
tus in capitulo cum infirmitas de peni et remiss. ubi ait. cum
infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat. di-
cente domino languido quem sanauerat. vade et noli ampli-
us peccare. ne deterius aliquid contingat. pateri decreto statuimus et pre-
cipimus medicis corpus. ut cum eos ad firmos vocari contingerit

ipſos ante omnia mōneant et inducant vt medicōs animarū
aduocent. vt poſtquā fuerit hominī de ſpirituāli remedio
prouiſum. ad corporalis medicine remediū ſalubrius p
cedat. cum ceſſante cauſa ceſſet effectus ⁊c. hec tex. Exempli
habet de Nabuchodonofor rēge babiloniorum qui propter
peccatum ſuperbi tantis calamitatibus mentis et corpis af
fectus fuit. vt quadrupes incederet bouem ſe fore arbitra
tus gramina comedille dicitur ⁊c. Unde ſuccedit tex. in ca
pitulo Si per ſorciarias. xxxij. queſti. p. vbi tex. Si per ſor
ciarias atq; maleficas artes occulto: Sed nunquā iniuſto
dei iudicio permittente et dyabolo preparante concubitus
non ſequitur ⁊c. Ecce canonem determinare qđ occulto dei
iudicio. procurante dyabolo. homo maleficiari poteſt Et ſic
habet. qđ deus inferendis penis utitur dyabolo p miniſtro:
Sigmundus Quomodo igitur malefici mulieres
aſſerunt et credant ſe ipſas talia facere. videlicet turbare ae
rem. procreare tempeſtates. morbos inferre hominibus
Ulricus Ipe duntaxat pro earūdem ſtulticia ſe ta
lia facere credunt. et tamen ſua credulitate decipiuntur.
Sigmundus vt quomodo Ulricus Nam
cū vt dyabolus ex motu elementorum cognofcit mutationē
aeris et tempeſtates fieri debere. quas tamen ipſe dyabolus
vt ſupra diximus facili⁹ ⁊ citius qm homo preſcire poterit
Vel cum diuina permiſſione aliqua plaga et peccatorū cor
rectio: ſuper terras iuſto dei iudicio cadere debet. cuius qui
dem plage et correctionis ipſe executor diuina prouidentia
deputatur. ita vt huiusmodi plagam prenoſcit futuram. ex
tunc cōmouet mentes huiusmodi maleficarum mulierum.
aliquando eiſdem perſuadendo. aliquando ob inuidiam:
quā tales ſcelerata mulieres aduerſus proximum gerunt in
vindictam mouendo. eaſdem ſolicitat. quaſi ipſas mulieres
doceat. huiusmodi tempeſtates et aeris turbationes prouo
care. Sigmundus Quid faciendum igitur eaſdem
docet. aut quomodo ipſas inſtruit. vt ipſe mulieres huius
modi in cōmoditates prouocet et ſuo maleficio perficiant.

Ulricus Consulat et docet eas aliquid stultum et fa-
tuum facere. Et quod ad huiusmodi factum nihil pertinet.
Sigmundus Si stultum. quid igitur eos docet: unde
namque prouenit: quod postquam mulieres huiusmodi documen-
ta sequuntur. pro eirundem voluntate tales tempestates
succedunt: et eueniunt. **U**lricus Ecce cum dyabolus
prouidit vel ex cursu nature. et elementorum. vel ex permis-
sione diuina super aliquam terram plagam insigere debere sibi
quod potestatem faciendi concessam esse: et sic huiusmodi euen-
tum alias futurum fore nihilominus tamen ut mulieres hu-
iusmodi scelerate credant se ex doctrina dyaboli talia effice-
re: dyabolus instruit easdem. ut quandoque accipiant lapides
silicis. et versus occidentem post tergum projiciant. aliquando
ut arenam aque torrentis in aerem projiciant. aliquando
quod in una olla pilos porcorum bulliant. aliquando quod trabes vel
ligna in ripas transversaliter collocent. et sic de alijs fatui-
tatibus. et tamen talibus faciendis communiter dyabolus pre-
figit eis diem et horam: unde fatue huiusmodi mulieres dy-
boli doctrine credentes: talia et alia his similia faciunt. Ita
quod postquam ipse talia fecerunt. at succedentibus tempestati-
bus grandinibus et alijs incommoditatibus quas dyabolus
alias in tali tempore nouit. ut premissum est. profuturas. ex-
tunc credunt ille scelerate fatue mulieres euentus huiusmo-
di ex facto eorum processisse. cum tamen talia eorum facta non pos-
sent unicam guttam prouocare: verum ex post ipse huiusmo-
di mulieres gratificantur dyabolo adorantes eum et imo-
lantes ei. ac locaustomata vel quid aliud eidem offerentes
Nam quis tam ebes mentis est. qui credere posset. quod ex hu-
iusmodi fatuitate et mulierum stulta operatione. una tazu-
men sa spera aeris. et alia elementa deberent commoueri. in ta-
tum. ut grandines et fulmina prouocarentur. **S**igmundus
Sed quid ad hoc dicis: videmus namque unam totam
sepe terram periclitari. in qua non omnes homines delique-
runt. **U**lricus Sepe iustus perit cum impio. Sic
etiam quis punitur pro alio Nam genesis tercio legitur. quod

dum Sodoma et Gomorra propter peccatum submersæ fu-
erunt. certe pariter aliæ ciuitates cum eis perierunt propter
vicinitatē vt Segor et Jegor. et tamē hec ciuitates nō pec-
cauerunt. Sic regum secundo videmus dum Dauid coras
domino populum numerando peccasset. quod propter pec-
catum Dauid. et sic vnius hominis multitudo hominum.
et sic multa milia hominum perierunt et mortui sunt. Cum
autem legimus deū tam innumeram multitudine homi-
num percussisse. propter peccatum numerationis vni⁹ dum
taxat hominis. quomodo igitur punit domin⁹ populum
propter grauiora peccata vtputa propter heresim et blas-
phemias. cum autem tales mulieres. vt ait. tetrus. in capi.
episcopi. xvi. q. v. deum abnegant. et se sathane tradūt. dy-
bolū adorantes. et sacrificia sibi offerentes. quis dubitat. qn
vna tota villa. in qua tales scelerate mulieres degunt. et tol-
lerantur. in felicior esse: et huiusmodi ruinam ex diuine ma-
iestatis ultione timere habeat. ¶ Sigmundus Ulte-
mus itaqz determinationem duarum causarum quibz dy-
bolus nouit futuras tempestates. videlicet causam motus
astrozum. et dispositionis naturalis. alteram diuine ultio-
nis seu correctionis peccatorum. Quid igitur erit cum hu-
iusmodi nocumēta probis et iustis hominibus euenerint.
¶ Ulricus Posuimus superius etiam alias vias di-
uine permissionis. videlicet. q quandoqz in temptacionem
instor:um. obaugmentandum meritum permittit deus.
¶ Sigmundus Ostende. ¶ Ulricus Nonne
Job iustus et laudans deum erat. et tamen temptauit eum
dominus in bonis. agris. armentis. et gregibus. et expost
in corpore. dando temprandi potestatem dyabolo qui etiā.
eum grauissimo vlcere percussit. et quia in his omnibz re-
pertus est Job paciens et humilis. vnde apud deum meru-
it. Nonne beatus Anthontus heremita vir religiosus et deo
amabilis fuit. nonne sepius a dyabolo temptatus: et graui-
ter percussus. donec quasi defecissent. Ac vt sic meritum
plurimum eius fuit: Legitur enim in legenda eiusdem qd

Anthonio in quodam tumulo latitante multitudo demonum eum ita cede varia lacerauit: q̄ minister eius d̄ villa veniens quasi mortuum p̄ prijs humeris ad ville hospitium reportauit. quo audito conuenerunt vicini. et cum post planctum funeris media iam nocte dormirent. Anthonius subito reuiuiscens: vocato ministro fecit se in silentio ad tumulum reportari. ibiq̄ ex priorum vulnerum dolore prostratus. cū ex animi virtute conflictum demonum prouocasset. et statim illis in varias bestiarum formas mutatis ab eorū dentibus cornibus vnguibz laceratus fuisset. Subito radius quidam lucis demones et tenebras fugauit. Statimq̄ sanat⁹ christum presentē intelligens. dixit. vbi eras iesu bone. vbi eras. quare a principio non affuisti. vt curares vulnera mea. Et vox ad eum facta. Anthoni inquit. hic eram. Sed expectabam videre certamen tuum. nūc autem quia viriliter dimicasti. in toto orbe te faciam nominari: Nec Vincenti⁹ in historiali libro. xiiij. recitat Athanasium notasse. Unde dicitur Jacobi. p̄mo: Beatus vir. qui suffert tētationem. quia cum probatus fuerit. accipiet coronam vite. ¶ Sigmundus Nunc satis habeo. q̄ ex facto talium mulierum neq̄ tempestates. grandines. seu alia mala fieri posse: Sed dū taxat. vel ex motu naturali. vel permissione diuine bonitatis que vel i penam. vel i meritum: ex sua ineffabili pietate talia euenire dyaboloz ministerio permittit. Id circo placet iter nostrū ad alias questionēs dirigere.

Utrum malefici et strige
possint ministerio demonum
seipsoꝝ ac alioꝝ hoīes
in alias formas sp̄rum seu
animalium mutare

¶ Ulrichus Ex causis supradictis p̄nt. attē appenter. et sic p̄stigijs facere. ¶ Sigmund⁹ Quid nā ē prestigiū

S Alsius Astro transformandi formas iuxta appare-
tis prestigium dicitur. quasi perstringens oculos prout ait.
Iohannes Ethimoloiarū libro. viij. Ita ut ipsi demones p-
stringendo oculos faciunt apparentiam. qua homo indicat
rem alterius forme esse. quā sit. Ita ut quis videns hominē
credit. cum esse asinum. vel lupum. et tamen vnusquisqz re-
tinet formam suam. quāqz oculi nostri decipiuntur. et ad ali-
am speciem erroneo iudicio deducuntur Sic simon Mag^{us}
perstringit oculos neronis et carnifices qui decollando arie-
tem. credidit se Simonem decollasse. in oculis suis minister
rio dyaboli perstrictis deceptus. Itē legitur d^o sancto Ma-
chario egiptio. heremita prout recitat Vincentius libro hi-
storiarū. xviij. q^{uo}d cum egiptius quidam amore vesano aliene
uxoris arderet. nec ad effectum concupiscētie peruenire pos-
set. eo q^{uo}d illa virginitatis sue coniugem nimis amaret. et ma-
leficū precatus est. vt aut ab ea se amari faceret. aut ama-
rito proprio repudiari: qui multis illectis muneribus. soli-
to sue artis ingenio. fecit illam equam videri. Itaqz vir ei^{us}
turbatus q^{uo}d equam suo lectulo iacentem videret ingemisces
flebat. eo q^{uo}d illam alloquens nullum responsum audire po-
terat Ad ductis ergo presbiteris quid illa pateretur osten-
dit. et nec sic quidam calamitatis causam agnovit. Illigatā
igitur eam in morem iumenti ad desertum duxit Cum iam
celle sancti Macharij p^{ro}pinquaret. monachi arguebant eū
cur cum equa ad monasteriū veniret Uxor inquit mea hec
fuit. sed in equā conuersa. Jam tertia dies est ex quo cibum
non sumpsit. Q^{uo}d cum sancto Machario cui iam deus hoc
ipsum notū fecerat retulisset. Uos inquit equistis et equo-
rum oculos habetis Illa nanqz mulier est. nec in illam natu-
ram transfigurata videtur. nisi in eorum oculis. qui presti-
giū vanitate falluntur Mor aquā ei benedictam infundēs
oratio ne completa. subito eam omnibus videri feminam fe-
cit. eamqz refici iussit. et cum viro suo reuerti dicens Nūqz a
cōmuniōe sanctorū misteriorū. neqz ab ecclesie orōe discedat

Hec enim idcirco perfecta est. quia per quinque septimana
mysteria divina non attigerat. Ecce igitur quod non omnium ocu
li erant perstricti quia oculi beati Macharij non erant per
stricti. Sigismundus Profecto hec historia mul
tum facit ad propositum. Ulricus Certe quadam vi
ce ea de re cum colendissimo domino Ottone ex comitibus de
Sonnenberg episcopo constantiensi qui etiam multarum re
rum cognitionem habet ac litteris pro magno desiderio. in
tendit disputasse. hic eandem historiam in medium attulit
que me in materia prestigij propter eiusdem etiam domini episcopi
auctoritatem et frequens studium suum. cuius etiam ego hu
milis famulus existo. et sub clementie eius etiam alis me for
ueo plurimum movit. Sigismundus Luperem au
dire aliquos modos. quibus apud oculos hominum una res
apparere pro alia possit. Ulricus Salvo iudicio me
lius sentientium duos vel tres adducam. secundum quod ego meo
ignaro ingenio colligere potui. et iuxta mentem beati Tho
me. super. ij. sententiarum. distin. vij. ac aliorum doctorum. vi
detur mihi dici posse. quod uno modo dyabolus possit ludifica
re sensus nostros ab interiori mouendo fantasmatum et simili
tudines rerum existentium in virtute ymaginativa. facien
do eas ad organa sensuum exteriorum defluere. Sicut quada
mque contingit in somnijs. Nam ex motu fantasmatum in
somnia cum defluxu eorum ad organa sensuum exteriorum
sicut ad oculum vel tympanum in quo fundatur auditus. et
sicut visus in oculo apparet nobis quod multa videamus atque
audiamus. Ita nobis vigilantibus aliquando nobis appa
ret. quod multa videamus. sicut patet in freneticis et acute febr
eitantibus etc. Secundo modo ex vehementi conversione in
tentionis ad fantasmatum. que facit ut similitudo rei. res ipsa
videatur. Sicut Augustinus dicens. quod quidam tanta cou
ersione recogitabat cuiusdam mulieris ymaginem. quod ei
carnaliter commisceri vigilans videbatur. Cum igitur demon
non ignoret hos modos. dico quod demon possit ita organa sen

suum disponere. q̄ vna res apparebit alia Sicut ex abundā
tia humoris colerici videtur gustui. q̄ omnia sunt amara. cū
tamen aliquando sint dulcia. et ex descensu humoris sangui
nei vel vaporum ignei ad oculos. videtur nobis que exteri⁹
apparent. sint rubea. Secundo dico q̄ dyabolus potest ita
disponere medium. q̄ vna res videbitur alia: et fm̄ sc̄m̄ bo
namuenturam aliquando ex dispositione candelę per artem
confecte paleę videntur serpentes esse: et huiusmodi exp̄imē
ta etiam multa fiunt a ioculatoribus. Cum autem dyabol⁹
magister sit ioculatorum. nemini dubium quin subtili⁹ dy
bolus hec operari possit. Item aliquando non res sed simili
tudo rei et figura videtur. ita fm̄ glosam beati Augustini.
beatus Petrus vidit istud vas submitti de celo in terram.
in quo erant omnia quadrupedia. serpētia terre. et volati
lia celi. vt dicitur Actū apostolor. x. que nanq̄ non corpo
ra erant. sed ymagines. Eadem visione benedictus totum
mundū vidit. Nam in legenda sua dicitur. q̄ totus mund⁹
velut sub vno solis radio collectus ante oculos ei⁹ adduct⁹
est. ecce q̄ erant rerum ymagines. Ex̄p̄missis itaq̄ inducit
ad alias questionēs

An super lupū vel baculum
unctū ad conuiuia veniant
et mutuo comedant et bibāt
et sibi mutuo loquantur ac
se inuicem agnoscant

Sigismundus Gauderē etiam opinionē tuā desup au-
dire Ulricus. Ex predictis cognouisti: quomō. quādo/
qz in somno. qñqz in vigilijs sit representatio ymaginatio-
num tam fortū: qz homo credit se essentialiter hoc vel vide-
re vel facere. Audisti etiam qz dyabolus qñqz pstringit ocu-
los et alios sensus hominū. vt homines autumēt se hoc vel
hoc facere. Etem vt me satius intelligere possis. introducā
hīstoriā in legenda sancti Germani. dicē em ibidem. qz cū
predictus sanctus quadam nocte hospitatus fuisset i vna
domo. et post cenā mensa iterum pararetur. admiratus san-
ctus Germanus. quesituit ab hospitibus. cui denuo mensa
pararetur: qui cum dicerent qz bonis illis viris z mulierib⁹
que nocte incedunt. mensam ppararent. Nocte itaqz illa sta-
tuit sanctus Germanus vigilare. Et ecce vidit multitudi-
nem demonū ad mensam in formis viroꝝ z mulierū ve-
nientē. qui eis precipiens ne abirent. cunctos. de familiā ex-
citauit. quesituitqz. si psonas illas cognoscerent. qui cum om-
nes vicinos z vicinas dicerent esse. misit ad domos singulo-
rū: et ecce in suis lectulis sunt inuenti. et adiurati postea de-
mones p sanctū germanū se esse spiritus malignos dixerūt.
qui sic homines illudēbant: Ecce qd spūs se loco aliarum p-
sonarum ostendere possunt. ita quippe vt homines extimēt
hūmōi ymagines veras personas fore. Et sic ex illa habes hy-
storia. qz eadem hora homo pōt esse in vno loco. et nihilomi-
nus p spm apparere in alio. Sicut illi hoies hora noctis fu-
erūt in domib⁹ et in lectulis suis. z eadem hora eoz ymagi-
nes prestigio dyabolico apparuerūt in domo hospitis cenā-
tes. Sic etiā de Simone mago dicitur in legenda scti Pe-
tri. qz Simō eadem hora in conclauī erat cum Nerone. et
foras loquebatur populo. id est ymago eius p dyabolum fo-
ras loquebatur populo. Sic idem in bonis spiritibus et an-
gelis contingere solitū fuisse legimus. Nam beato Ambro-
sio apparuit. qz faceret officium in exequijs beati Martini
in ciuitate thuronensi. Dixit enim ego funeri exequiū pbi.
sed vltimā oratōz vobis excitatib⁹ expleri nō valui. Et ruerā

ita inuentū fuit sicuti ipse retulit. et tū ipse Ambrosius eo tūc
in ciuitate mediolanensi fuit. q̄ ad plures dietas distat a thuro-
ronis. Unde s̄m Egidii in quodā q̄dlibeto dicit q̄ bonus
Angelus in forma beati Ambrosij fuerit in ciuitate thuro-
nensi Et corpus beati Ambrosij fuerit in ciuitate medio-
lani. Sigmundus Ad quē finem pperat hec instru-
ctio. Ulricus Ad hoc vt concludam. q̄ homines se-
pe existimāt se videre alios homines in certo loco cōstitutos
quorū tamen ymagines: dumtaxat vel in spū bono vel ma-
lo vident. Sigmundus Sed qd̄ econtra an ne qñq̄
phitonice mulieres credant se p̄ficisci in alium locū. cum ta-
men remaneant in domo sua. Ulricus Superi⁹ itaq̄
audisti exempla. vnde sepius credit homo se esse in alio loco
vbi non est. ergo bene dicit textus in cap. Episcopi. xxi. q. 1.
vbi ait. Illud etiā non est omittendum q̄ quedam scele-
rate mulieres retro post sathanā conuerse. demonū illusioni-
bus et fantasmatibus seducte. credunt se et p̄fitentur. cū dia-
na nocturnis horis dea paganorum. vel cum herodiade. et
innumera multitudine mulierū equitare sup̄ quasdam be-
stias. et multarum terrarum spacia intempeste noctis silen-
tio p̄transire. vel eius iussionibus obedire. velut dñe. et cer-
tis noctibus ad eius seruitiū euocari. Sed vtinā hec sole in
p̄fidia sua p̄issent. et non multos ad infidelitatis interitum
pertraxissent Nam et innumera multitudo hac falsa opinio-
ne decepta. vera esse credit. et credendo. a recta fide deniat.
hec tex. Sigmundus Nonne ceteri homines possūt
equitare et ambulare de loco ad locum tam de nocte q̄ d̄ die
quid igitur ip̄s talibus mulieribus obstat. Ulricus
Lerte non denego. quā huiusmodi mulieres. et equitare
et ambulare. tam super asinū. equū bouē seu camelū possint
et: Sicuti alij homines et more aliorum hominum Et sic s̄m
cursum naturalem. Nos autem in eo casu loquimur. qui se
ultra cōmunē hominū cursum extendit: vici⁹. vt non possint
in vna hora ad decem. vel. xx. miliaria p̄ficisci. Sigmundus
Si igit̄ nō vadūt de loco ad locum. et cōtinuā visitant

vt dicit supradict⁹ tex. vnde legit^r puenit. q^d homines in alijs
ciuitatibus existentes. quos nunq^m antea viderūt. cognoscūt
Ulricus Ex premissis claret Solutio. qm̄. p^r impmissio/
nes ymaginationū seu representatōem ymaginum ministerio
dyabolifacram. hoc percipiūt. credentes se sensu corp^{alis}
p^{ar}te cognouisse Sigmund⁹ Saturatissimus de p^{re}mis
sis disputationib⁹. nūc de vltiori questione interrogemus
videlicet an dyabolus possit in forma hoīs cum h^umōi mulie
ribus incubādo cōmisceri Et an ex huiusmodi coitu possint
pueri nasci.

An dyabol⁹ possit in forma hoīs cū h^umōi mlie/
ri⁹ incubando cōmisceri. et ex huiusmodi coitu
possint pueri nasci

Ulricus Qnāuis in supiorib⁹ plene tū auctoritates et ra
tiones. tū etiā exēp^a a^z historie p^r decisione hui⁹ satis sint in/
troducte. vt tū finem materie aggrediamur. Dico q^d ex in/
cubo z muliere nō pcreat homo Nec vnquā inuētus est ho/
mo qui ex spiritu z muliere natus sit. p^rerquā saluat or dñs
noster iesus christus. qui summi dei p^{re}is misericordia dig/
natus est sine cōmixtione virili de spūsancto ex gloriosissima
virgine maria in mundū nasci Absit igitur apud me. q^d ho/
mo sine homie de spū z maledicta mliere debeat nasci. Nec
obstat q^d in comedia planti poete de Amphitriōe legitur. q^d
Hercules ex ioue deo et Alcmena muliere Amphitriōis
natus sit z sic medius fidius dicatur. quasi medius filius qz
fabula poetarumq^m nephandissima fictio est Sigmund⁹
Quid igitur respondes ad allegatam glo. Genesis. primo.
vbi dicitur gigantes ex tali coitu natos extirrisse Ulric⁹
Dico q^d glosa opinatiue loquitur et non concludit Sigis/
mundus Quomodo autem saluas textum quid dicit qd ex
inde nati sint gigantes Ulricus Dico q^d eo tunc surze/
perit gigantes. i. hoīes potētes z magnifici. q^d ppter eoz poten
tiā z magnanimitatem dicti sunt gigantes Sigmundus

Quid igitur de Merlino in britania supra dicto sentis.
 Ulricus Sentio qd fuerit verus homo. Sigmundus
 Luius filius. Ulricus vtriusqz hominis
 tam viri qz mulieris. Sigmundus Quomodo igit
 mater eius coram rege britanie confessa fuit eum de incubo
 pcepisse. Ulricus Ne iudice errauit mulier a de/
 mone illusa credens se Merlinum de semine incubi gene/
 rasse. Sigmundus Unde igitur conceptus est talis
 Merlinus. Ulricus Sic arbitror. quia forte ma/
 ter Merlini se dyabolo prochdolor dedicauit vnde dyabo/
 lus ymaginationem eius vt premisimus seducens sensusqz
 eiusdem perstringens quasi eidem comisceretur. cuius etia/
 corpus forte per prestigium tumidum fecit. quasi feru gra/
 uida incederet. ac adueniente tempore ficti partus. flatu di/
 uina permissione propter eiusdem mulieris incredulitatem
 in corpore eiusdem mouerit. vnde ipsa existimans se grau/
 ta z fecunda ac ple parere debere itaqz tpe dyabolus diuina p/
 missione ob incredulitate mulieris in vetre eius de dolorẽ im/
 miserit et hmoi flatum extinguendo. et aliu pueru hominis
 alicui furatum supponendo apparentiam fecit. occulto suo
 prestigio. quasi talis puer de tali muliere natus fuisset. que/
 ex post mater suscipiens credens d cor pore suo exisse enutri/
 uit: cuz tñ talis puer ab alijs hoibz prenatus fuerit z p dya/
 bolum subtractus. Sigmundus Sic audio qd dya/
 bolus pot homi subtrahere pueru suum z deferre ad aliu lo/
 cum z supponere alteri. Ulricus pmittente deo pot.
 et psertim non baptisatos pueros subripe. Sigmun/
 dus Qñde hoc exẽplo vel auctoritate. Ulricus dya/
 bolum sup puez nõ baptisatu hre pte suscipe auctoritate
 ex decreto in ca. postea. z i ca. Sacerdotes d psecra. dis. iij.
 vbi tex. Sacerdotes cu p exorcismi gram manum credẽtibz
 imponũt z bitare maligno spu eoz mētes d dicũt qd aliud
 faciũt nisi qd demonia eĩciũt Itẽter in ca. de hic ead distin.
 dic de hic itẽt exorcisat dyabolus vt suaz nequicia cognoscẽs
 iustu sup se dei iudiciũ timens recedat ab homine. nec iam
 d iij

cōtendat arte sua subuerrere. Ecce qđ dyabol⁹ arte sua pōt
subuerrere pueros non baptisatos. Ex his infero ad proles
et pueros quos vulgus opinatur de milite coloniensi p mu/
liere procreatos. prout superius in historia latius tactum ē
Sigmundus Dic queso pro quo nanq; habuisti illū
militem incognitū. Ulricus pro incubo et dyabolo.
Sigmundus pro quo autem filios. Ulricus
Ego saluo tñ in iudicio meli⁹ sententiū reputo illos pro veris
hominibus. alicui tamen sub cractis ⁊ ibi vt premissum est
suppositis. Sigmundus Qualem autem existimas il
lam mulierem fuisse vt supra dictum est. cuius ille Sicilie
in mari arripens vxorem duxit. Ulricus pro succuba
et sic pro dyabolo. Sigmundus pro quo autem repu
tas filium per ipam vt putabatur genitum: ⁊ postea in mari
per eandem ereptum. Ulricus pro dyabolo. qui sic in
forma pueri apparuit. Nā vt helimandus in eadē hystoria
sentit: in quib⁹. si talis puer verus homo fuisset. nemini du
bium. quin postquā mater eundem in mari arripuit. et sub/
mersit. mare ipsum tanquā cadauer ad litus eiecisset. qđ ta
men non fuit factum. quia talis puer disparuit ⁊ ampli⁹ vt
sua non fuit. natura autem maris est. omnia cadauera ad lit
tus projicere. Sigmundus Nonne plures opinan
tur. qđ dyabolus vt succubus possit cum viro coire. ⁊ sperma
assumere. ac ex post vt incubus in mulierem projicere. et ex in
de prolem generare. Ulricus Nibi non videt fie
ri posse. dato enim qđ sperma taliter colligere ⁊ imittere pos
set. hoc tamē ad generandum non sufficit. qm vt consiliator
differentia. xv. ait. scire debes qđ istud membrum: puta. te/
sticuli non est princeps virtutis generatiue. quāuis virtus i
eo sit vt opinatur Galienus. quia illud non potest agere suā
operationem. per se. nisi per spiritū emissum a corde tempe
ratum quantitate ⁊ qualitate. propter qđ virtus cordialis
que mensurat hunc calorem. vt possit facere suas operatio
nes sit principaliter generatiua. et virtus que est in hoc mē
bro est eius seruient. et si aliquod in hoc habet dominū. est

illud particulare. Unde mihi videtur ex illa theórica. q.
cum dyabolus huiusmodi spiritum a corde principiantem. et illam
generationis virtutem assumere non possit. clarum erit. q.
quavis forte assumat sperma. ex projectione ducatur huiusmodi
spermatibus alijs non concomitantibus nihil generari poterit

Sigmundus Ex supradictis et iam deductis. video
te pedem figere. sup. eo. q. aut huiusmodi pueri sint fantastici. aut
vero alibi subrepti. et suppositi.

Ulricus Bene habes et in illam partem videtur declinare vincentius. in. iiij. li.
bro historie naturalis in capitulo. cxxvij. et **Sigmundus**
Nunc satis mutuo inter nos hac de re disceptauimus.
Expediit per memorie tenacitatem ut tunc determinationis conclusiones
paucis verbis per epilogum detegere conerem.

Ulricus Saluo igitur iudicio doctorum quorumcumque melius
sentientium quam determinationi me submittere non recuso. quam
tamen mihi visum fuerit dicam. Est igitur mee opinionis determinatio.
Prima q. dyabolus neque per se. neque ministerio hominum
potest elementis. hominibusque et animalibus nocere: vel homines
ad generandum impotentes reddere. nisi quando occulto
dei sed nunquam iniusto iudicio. vel ob penam delictorum
nostrorum. vel ob meritum temptionis nostre augmentandum
sive ob diuine maiestatis gloriam. magis timendam. et
per nos colendam. seu aliam causam. deum mouentem. ipsa
clementissima pietas permiserit.

Secunda determinatio est. q. cum ipsa dei providentia
occulto sue bonitatis iudicio dyabolo nocendi potestatem permiserit.
q. ipse dyabolus huiusmodi potestatem amplius extendere quam
sibi a summo deo concessum fuerit. non poterit.

Tercia determinatio q. quavis dyabolus permittente diuina
clementia ob incredulitatem hominum: vel aliam causam
superius enarratam possit perstringere oculos aliosque sensus
hominum obstruere. ita ut homines credant se alicubi esse.
ubi tamen non sunt. vel videre id quod in se tale non est. vel
apparere aliter quam sit: hominem tamen vel animalia in aliam
speciem veraciter imitare non potest.

Quarta determinatio q̄ huiusmodi male mulieres p̄ mul-
ta miliarū spacia in noctis silentio nō proficiſcūtur. nec mu-
tuo taliter proficiſcendo conueniunt. Sed dumtaxat ipſis
ſomniantibus vel ymaginatione forti vt premiſſum eſt labo-
rantibus. per r̄presentationē ſpecierum ſimilitudinariū a
dyabolo eis impreſſarū. hec ⁊ alia ipſis apparent. que poſtea
vigilādo vere ſibi accid iſſe vt ſic illuſe credūt.

Quinta determinatio: q̄ dyabol⁹ ſiue vt incubus ſiue vt
ſuccubus pueros generare nullo modo poteſt. Sed huius-
modi pueri ſi inuenti fuerint. vel ſuppoſiti pueri vel fantaſti-
ci exiſtunt.

Sexta determinatio. q̄ ſolus deus futurorum certus eſt
inſpector. ⁊ ſolus cogitationes hominum nouit. qđ qđ dya-
bolus per ſe ſiue magos ſeu maleficos vera et futura predice-
re aliter nō poteſt. niſi ea que ipſe pro ſubtilitate nature ſue
prior ex conſideratione aſtrorum. et elementorum diſpoſitio-
ne. accidere debere uoſcit. vel que accepta licentia a deo face-
re incendit: vel hominibus ad faciendum perſuadere in eoz
mentes ſuggerendo propoſuit. vel que ex moribus ⁊ geſtu ho-
minum coſecturando deprehendit. nihilominus tamen ipſe
ſepe fallit. et fallitur.

Septima cōcluſio. q̄ quāuis effectualiter huiusmodi ma-
ledicte mulieres nihil efficere poſſunt. nihilominus tamē qz
inſtigante dyabolo tales mulieres. vel ob deſperationē. vel
paupertatem. vel odia vicinorum. vel alias temptationes.
per dyabolum inmiſſas. quibus non reſiſtunt a vero et piſſi-
ſimo deo recedentes. ſeſe dyabolo deuouendo. ac eundem co-
lendo. ſibi qz dyabolo holocaustomata et oblationes offeren-
do apoſtatant. hereseā prauitatē ſectātes. ⁊ p̄pterea ſuccedit

Ultima determinatio. uidelicet. qđ propter huiusmodi
apoſtaſiam et corruptam voluntatem de iure ciuili tales ſce-
lerate mulieres. qui a deo largiſſimo apoſtatant. et dyabo-
lo ſeſe dedicarūt. morte plecti debēt. pur dicitur in lege mul-
ti codice de maleficiis ⁊ mathematicis.

Nos iſi q̄ mulieres in quicquid p̄ſeſſi onis v̄re in baptiſmo

facte: ac cum dyabolus vos tentauerit: estote fortes. et suis
suggestionibus resistite. et resistendo signo crucis vos ipsas ar/
mate. scientes. q̄ aduersum vos nullā habebit prātem quo/
niā hoc contra signum. nullum stat periculum Sumite ex
emplum beate Justine in cuius legenda ita legitur Erat em̄
quedam virgo in Anthiochia ciuitate Justina nomine. quā
quidam scolasticus nomine Agladius videns frequenter
ire ap̄ ecclesiā. in amorem eius incidit. multosq; ad eā trās/
mittens petijt vxorem: quē cum omnibus diceret. xpo cele/
sti sponse esse desponsatā. ille congregata viroꝝ mult/
tudine voluit eam per vim rape Sed non potuit. tunc irat⁹
abiit ad Ciprianum magum promittens sibi duo talenta
auri. vt Justinam p̄ maleficia sua caper. qui p̄ magicas vo/
cauit demonem. et ait illi amo virginem de gallileis potes
ne eam persuadere. et adducere mihi. qui p̄misit ei dices. ac/
cipe hos medicamentum. et sparge circa domum eius. et ego
supueniens paternū sensum ei inijciā. et statim obaudiet mi
hi. Tuncq; Ciprianus ita fecisset. sancta xpo tercia nocte ho
ra surgens. ad oratōem sensit impetū demonis signauit ita
q; se: et domū suam. signo crucis. et demonem signo crucis
exussauit. Qui veniens ad Ciprianum confusus et cur vir
ginem non adduxisset requisitus. ait. vidi quoddā signum.
tabui. Iterum Ciprianus per artem magicam alium de mo
nem fortioꝝ vocauit. et simili modo fecit. et similiter eidez
accidit. tandem vocauit ipsum demonum patrem. et ait illi.
que nam est infirmitas v̄ra. victa est ab vna virgine omnis
v̄ra virtus. respondit dyabolus. nunc adducam tibi eam ad
desideriū in corruptionis. tu tantum patus sis. Tunc dyab/
olus in specie virginis ad Justinā intrauit. et sedens super
lectū eius eandē tentando dicens. hodie missa sum a xpo ad
te viuere tecū i castitate. multum autēte video veratam ab
stinētia. Sancta autē virgo dixit. merces autē multa. labor
vero modic⁹. dixit ei dyabolus. deus in paradiso benedixit
Adam et euā dices crescite et multiplicamini. Puto q̄ qd si
in virginitate manserimus. iudiciū incidamus q; verbū dei

Stenimus. cumq; virgo turbata surrexit et per spiritum sensit. quis
esset qui ei loqueretur. signoque crucis se signas. dyabolus exu-
flavit. qui disparuit. Deinde dyabolus Cipriano confusus ap-
paruit. qui dixit ei et tu namque victus es. ut ceteri subiecti tui. quod
ei victi estis ab una virgine christiana. dic mihi qui sit virtus vi-
ctorie eius. qui respondit. dicere tibi non possum. vide quod dā terribile
signum. et tabui. Si autem scitares huius signi vis ad discere. iura
mihi quod nunquam a me velis discedere. qui cum iurasset. ait illi
vidi signum crucifixi. et tabui. et sicut cera a facie ignis fluxit
cui dixit Ciprianus. ergo crucifixus maior te est. qui respondit etiam
maior omnibus est. quia disertiores dei accipiunt ab eo. scilicet ignis
Ciprianus autem ait. festina igitur ut amicus fiat crucifixi. ne tale pe-
nā incurram. Dyabolus respondit. iurasti namque mihi. Ciprianus
ait contemno te. et omnes fumigantes virtutes tuas. meque ipsum
tibi denego. et me consignas. dico gloria tibi christe. et tu demon re-
cede a me. Abijt ergo dyabolus confusus. unde Ciprianus christia-
nus factus est. Ecce ergo quante virtutis fuerit et hodie exultat
signum sancte crucis. quod nos signare dignetur christus qui pro nobis in
ligno crucis seipsum offerre et nos saluos facere dignatus est
qui vivit et regnat in secula benedictus amen.

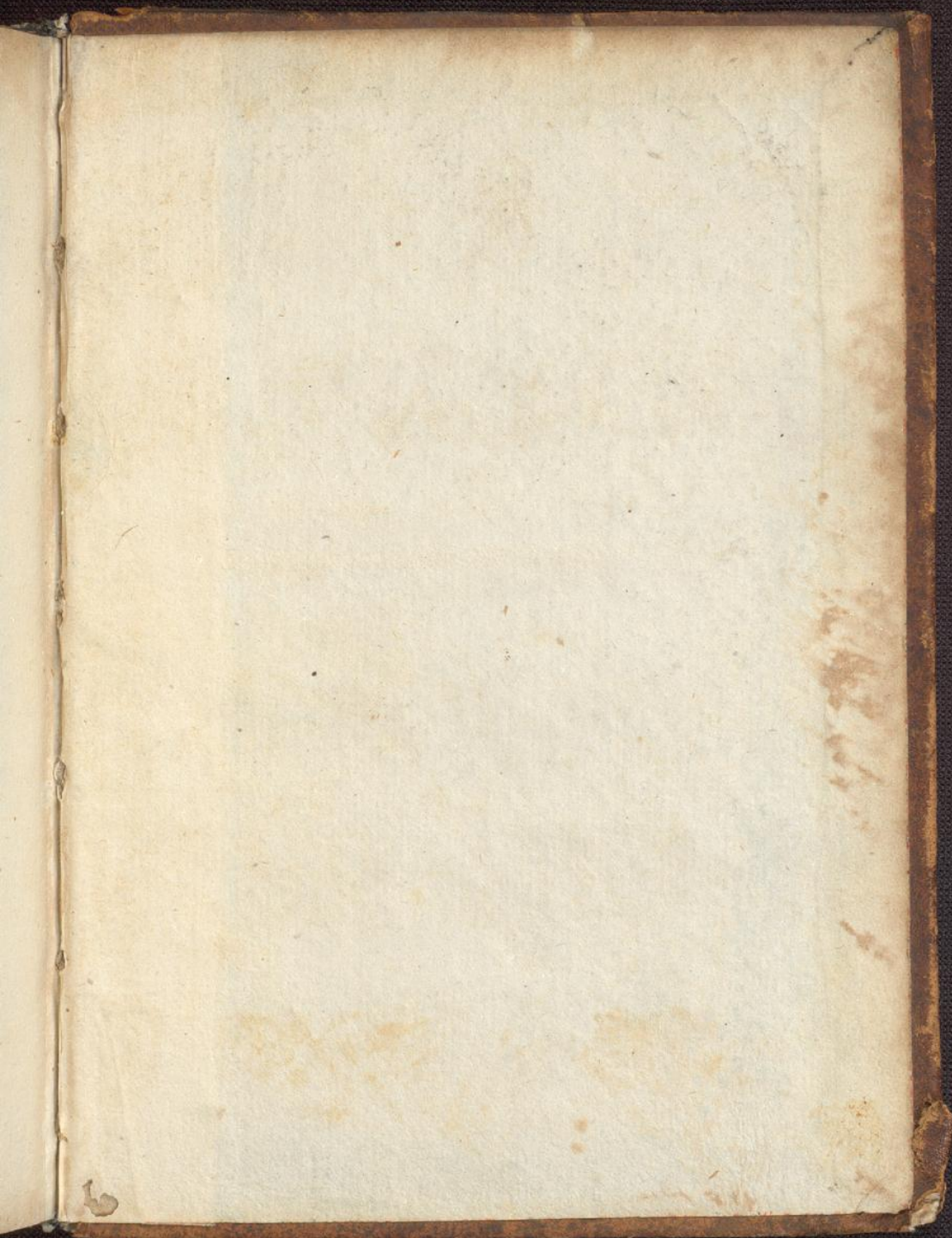
Accipe igitur gloriosissime princeps hanc disputatorem huius tra-
ctatus. quem ad honorem tue excellentie et bonarum mentium serena-
tionem sub tue celsitudinis emendatione elaboravi. Et si quid minus
officiose elaboratum et seu a tramite veritatis deviare inveni-
erit illud ignorantie mee potius quam presumptuositati. attribue et me
servulum tuum commendatum graciliter suscipe. Vale igitur fe-
lix eternae patrie decus. deoque ac omni populo amabilis colen-
dissime princeps Exconstan. anno domini. m. cccc. lxxix. die deci-
ma ianuarij.

Tuae celsitudinis humilis consiliarius et servulus
Ulricus molitorius de constancia decretorum doctor etc.

ig
fi/
ap
do
vi/
de
ra
lli
i/
m
is
pe
is
m
re
a
it
n
te

a/
a/
a/
t/
ic
e/
v/
ci

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Copyright 4/1999 XxyMaster GmbH www.xxyMaster.com

VierFarbSelector Standard - Euroskala Offset